

En vanlig förmiddag på Laphroaig



Tidigare har vi diskuterat whiskyns fyra element, och förhoppningsvis framgångsrikt försökt förklara de viktigaste skälen till varför whisky smakar som den gör. Naturligtvis är grundvalarna fler och mer komplicerade än så. Återstår gör den kanske viktigaste delen i framställningen av whisky. Det "element" som ofta glöms bort eller nonchaleras, denna femte faktor har i alla sina beståndsdelar avgörande betydelse för utfallet av var och en av de andra fyra.

Vi talar om människorna. De personer som dagligen ser till att whiskyframställningen om och om igen uppfylls av själ och karaktär.

Ur pagoderna sprids torvröken och väcker till liv destilleriet efter helgens vila. Det är lite svårt när Mältningssteamet påbörjar sin arbetsvecka. Samtliga i arbetslaget har en gedigen erfarenhet av mältning och kan rutinerna väl. Mältningssteamet värv kan verka enahanda och tillsynes lite tråkigt. Men tvivelsutan har just deras handlag avgörande betydelse. De vänder kornet på mätningsgolvet, lägger ut nya mattor med gyllene säd och skyfflar in torv i ugnarna. Någon förbereder sig för att gå in i kölnan och skyffla den nytorkade och torvrökta malten ner till mäskenings skramlande kvarn.

I bryggeriet knådar bryggaren tröttheten ur fingrarna. Det väldiga vörtkaret är skinande blankt. Bryggaren kontrollerar att allt är som det ska innan han inleder arbetet med veckans första

mäsk. Samtliga ansvariga garanterar omdömesgillt att bryggeriet levererar bästa underlag för whiskytillverkning. Dag ut och dag in ska de se till att yttre förutsättningarna är de främsta så att magin kan skapa en viktig beståndsdel i Laphroaigs kraftfulla whisky. När mäsken avstannat i den våldsamma jäsprocessen sänds den över till Stillhouse.

Bakom de blänkande kopparpannorna förbereder Stillman mäskepannan. Kopparpannorna sjunger medan mäsken kokar. Stillman måste vara grundlig och bär en lång tradition på sina axlar. Ytterst noggrant skall han "skära" hjärtat ur destillatet, den allra smakrikaste delen av spriten och aldrig får han tillåta att mäskepannan kokar över. Men nog längtar han till att bryggmästaren kommer förbi och gör honom sällskap, eftersom Glasgow Rangers vann i helgen och fotboll alltid är en angeläget av rang.

Utanför på gården anländer en lastbil, det är dags för att flytta fat. De rullas ut för hand från fatfyllningen innan trucken lyfter upp dem på flaket. Samtliga tunnor skall denna gång upp till det stora lagret ett stycke upp på ön. Lagren här bärger tusentals ekfat med whisky. Arbetslaget håller ordning på var och hur.

En grupp besökare vandrar nyfikna förbi, guidade med varsam hand av destillerichefen. Han skämtar och Caroline Morris från administrationen sticker ut huvudet genom dörren och påpekar att det är dags för lunch tillsammans med någon tokig svensk utsänd från kontoret i Stockholm. Som sagt, en vanlig förmiddag på Laphroaig.

Posta kupongen till:

Barrel, Allied Domecq, Box 24263, 104 51 Stockholm
eller gå in på www.barrel.se för en gratis prenumeration.

- Jag vill gärna delta i utlojningen av 6 st UNIQUE MALTS whiskeyprovar-glas!
- Ja, jag vill gärna prenumerera gratis på mat & vintidningen Barrel.

Namn _____

Adress _____

e-mail _____



Unique Malts Whiskyns fyra element



Orkney



Inverness



Aberdeen



Islay

UNIQUE MALTS

Whiskyns fyra element

Scapa

Kopparpannorna, *pot stills* eller på svenska kittelpannorna är av högsta betydelse för whiskyns karaktär.

På Scapa står en av de allra sista s.k Lomondpannorna.

Det ger en unik fyllighet till denna whisky från Orkney.



SCAPA

Varu nr: 551

Helflaska pris: 389 kr, cl pris: _____ kr

Tormore

Vattnets struktur och smaker är en viktig del av whiskyns slutliga karaktär. På Tormore är vattnet på många sätt unikt, rent och samtidigt fyllt av smaker. Där källan möter floden Spey växer musslor och det händer att de ibland innehåller pärlor.



TORMORE
SINGLE SPEYSIDE MALT

Varu nr: B70503

Helflaska pris: 343 kr, cl pris: _____ kr

Glendronach

Att ekfaten avgör smak och kvalitet på ett maltwhisky råder det inga tvivel om.

Glendronach original har mognat på sherryfat och därefter givits ytterligare en dimension genom ett nytt bourbonfat. En helt unik metod att lagra whisky.



The GLENDRONACH
ORIGINAL

Varu nr: 70072

Helflaska pris: 367 kr, cl pris: _____ kr

Laphroaig

Maltens betydelse är obestridlig.

På Laphroaig har man värnat om detta och behållit sitt eget unika golvmälteri.

Där kan man kontrollera kvaliteten och bevara särarten. Laphroaig röker sin malt med torv från samma ö som whiskyn tillverkas, nämligen Islay.



LAPHROAIG
SINGLE ISLAY MALT
SCOTCH WHISKY
10
Years Old
LAPHROAIG
ESTABLISHED 1815

Varu nr: 571

Helflaska pris: 400 kr, cl pris: _____ kr

KOPPARPANNA



VATTEN



EKFAT



MALT





Välkommen till en ny doftvärld!

Välkommen till en stund med upplevelser från den breda smak och doftvärld som världens whisky utgör. Här kommer Du att kunna ge dig själv och dina vänner en avkopplande och personlig avsmakning av whisky som Du själv valt.

Whiskyprovningen skall vara ett enkelt och trivsamt sätt att umgås, samt där man kan få möjlighet att tillgodogöra sig några grundläggande kunskaper om whisky.



Doft, smak och känsla

Inledningsvis vill jag passa på att ge lite bakgrund till skälen att använda sig av whiskyprovningen som en lättsam ingång till kunskapen om whisky.

Först och främst har vårt doftsinne ett utpräglat minne, en minnesbank som fordrar uppgradering och påfyllnad. Därför är det roligt att redan efter ett par gånger upptäcka hur våra sinnen lär sig att känna igen och skilja på dofter och smakar som vi tidigare

ansåg försumbara. Igenkännandet inger oss en säkerhet på vilket vi sedan kan utnyttja vid försök att hitta nya spännande kombinationer och utveckla urvalet.

Tillsammans med näsa och gom kan vi använda vår intellektuella förmåga för att vidareutveckla intrycken och sammanlänka dem med fakta och, förhoppningsvis en och annan rolig anekdot. Sammantaget skall detta ge oss en helhetsupplevelse av whiskyn samtidigt som njutningen har större chanser att bilda bredare spektra.

Whiskyns långa historia

O rdet whisky kommer från det gaeliska uttrycket Uisge Beathe vilket betyder Livets vatten. Detta vatten uppges ha droppat ur de första destillationsapparaterna på Irland redan 600-700 e. kr. och då sannolikt skapat en mycket uppfriskande stämning på de kloster där upptäckten gjordes.

Tekniken att tillverka Livets Vatten förfinades allt mer ju fler ute i stugorna som kom i kontakt med drycken. Tillsammans med kristendomen invandrade kunskapen om Uisge Beathe till Skottland och rotade sig där ordentligt.

Utvecklingen från en brännvinsliknande dryck med tveksam karaktär till den omfattrika och eleganta whiskyn innehåller många skiftande skeenden. Irländarna insåg tidigt potentialen och utarbetade en mer centraliserad industri vilken de fortfarande skryter med genom att presentera världens äldsta legala destilleri, nämligen Bushmills på norra Irland.

Skottarna däremot tvingades av skattepålager och engelska tillsynsmän att hela tiden vara kreativa och småskaliga, detta kan vara skälet till att de fortfarande har en mängd mindre destillerier som numera uppskattas inte bara som sprittillverkare utan även som turistmagneter och riksangelägenheter.

Dessa båda länder var på olika sätt bidragsgivare till whiskyns utveckling och framgång, fast det är dock en historiens slump som slutligen gjorde whiskyn till herre på täppan över andra lagrade spritsorter. Innan 1870 var nämligen konjaken den mest förnäma och uppskattade alkoholen med färg från ekens träsocker, den var spridd och tillgänglig överallt i den nya världen.

Whiskyttillverkarna ville naturligtvis tävla med husen från Frankrike och gjorde sitt bästa, både vad gäller kvantitet såväl som kvalitet. Skottarna började tillverka blended whisky, en produkt som alltmer vann terräng, men avgörandet stod en liten invandrad insekt för. Nämligen vinlusen, som under avslutningen av 1800-talet i princip slog ut tillgången av vin som användes för tillverkning av konjak.

Efterfrågan världen över, men framför allt på kontinenten och i England besvarades av en elegant och välproducerad whisky med balans mellan smaker och dofter. Whiskyn vann genast uppskattning och är än idag världens mest sålda lagrade sprit.

Se där, lite bakgrund och grundläggande fakta angående whiskyns framgångar. Självfallet finns där mängder av mer att lära. Det är bara att låta undersökningen gå vidare. Men först, låt oss så gå in på tillverkning och avsmakning.





Att tillverka whisky

Att tillverka whisky är som nämnt en gammal och traditionstyngd procedur, fylld av både myter och ovedersägliga fakta. Whisky fordrar vatten, korn och jäst, men för att höja smakerna och utveckla ett bredare spektra i smak och doft måste vi inledningsvis förädla kornet en smula och detta görs genom mältning. Mältning är inget som uppfanns utav whiskytillverkarna utan hade legat till grund för öltillverkning under lång tid. Mältningens egentliga syfte är att ge mer grundmateriel för tillverkningen av alkohol, så kallade förjäsbara sockerarter. Dessa blir lättare att komma åt genom att tillåta kornet att gro. Efter en blötläggning placeras det fuktiga kornet på öppna golv varvid den naturliga processen inleds. Blötläggningen sker i stöpkar och golven benämns allmänt som groningsgolv alternativt mältningsgolv.

Tiden som groningsprocessen fordrar varierar, men vanligtvis har grodden trängt ut tillräckligt efter mellan fem och tio dagar. Variationen beror på väder och vind, klimat och årstid. Ett mältningslag med ansvar för förloppet ser till att vända och kratta det fuktiga kornet medan de gror, allt för att

inte groddarna skall trassla ihop samt att temperaturen skall vara jämn.

När tiden sedan är mogen flyttas kornet från golven, in till kölnan, ett slags torkrum, varunder man eldar och värmen från eldarna stiger upp genom ett perforerat golv och torkar malten, som vi nu benämner den. En del ugnar eldas med torv, torvröken följer med värmen och röker malten. Det är här ifrån vi kan åstadkomma rökig whisky, och bara här ifrån!

Därefter passerar malten maskinell kvarn där den mals ned till ett maltmjöl vi kallar "grist" innan den dräneras på socker och smaker i vörttunnan. Maltmjölet från kvarnen blandas med hett vatten och det heta vattnet löser sockret i malten och silas sedan ut till ett avsvalningskärl innan den sedan pumpas över till jäskaret, där jäst tillsätts och nästa betydelsefulla process inleds.

I jäskaren förbrukar den tillsatta jästen sockret från vörten och skapar en mängd produkter, värdefullast för oss naturligtvis alkohol, men inte allena värdefull eftersom flera smaker från vörten förädlas eller förtydligas genom jäsningsprocessen.



Middle cut – de förnämsta dropparna

Vid de vackra kopparpannorna står en så kallad still man och väntar på att den färdigjasta mäsken skall anlända till hans del av tillverkningsprocessen. Kopparpannorna heter på engelska Pot Stills och en gammal svenskt ord för samma typ av kokkärl är enkelpanna, alternativt kittelpanna. Dessa är alltid av koppar och påminner i formen om ett päron. En bred och rund kropp med sluttande axlar som övergår i en lång hals. Det finns lika många varianter på utseende och storlek på dessa Pot Stills som det finns destillerier. I Skottland destillerar man två gånger och på Irland tre gånger. Runt om i världen gör man på det vis man anser passar bäst för sin whisky. Ur kondensatorerna rinner en klar och helt ofärgad sprit ut i ett så kallat

spirit safe, en gammal uppfinning från den tid då skattefogden var den ende som hade laglig rätt att handskas med spriten.

Ur hela destillationsprocess används endast en del av spriten för att tillverka whisky, den delen benämns allmänt the middle cut och är de förnämsta dropparna. Det är dessa ädla droppar som sedan placeras på ekfat för lagring, och därmed färdigställa whiskyn.

Detta var en schematisk genomgång i hur man tillverkar malt whisky, och det är denna metod som egentligen ligger till grund för all whiskytillverkning, fast man senare upptäckte, uppfunnit nya och effektivare sätt att framställa Uisge Beathe. Detta både på gott och ont för smakerna vi vill njuta av.



Ekfatslagring som förädlar

En snabb översikt på tillverkningsprocessen ger oss möjlighet att redan här förstå smaker och dofters utveckling. Mältningsens betydelse, har malten blivit rökt till exempel, har den det blir naturligtvis doft och smak därefter. Har man överhuvudtaget mältat? Flera av whiskyns mest igenkännbara karaktärer härstammar från mälteriet.

Mäskningen, bryggeriets egen gåtfullhet, med influenser från vatten och jäst. Destil-

lationen sedan, fylld av kopparpannans mystik och Still mans hela erfarenhet och kunnande.

Avslutningsvis, whiskyns kännemärke och förutsättning, ekfatslagringen som förädlar och förfinar, tillsätter och subtraherar i smak och doftvärlden.

Alla dessa delar av processen kommer att påverka hur Du upplever whiskyn.



Ett par tips om att prova whisky

Först, försök att använda Dig av aromglas. Detta underlättar framförallt möjligheten att finna dofternas nyanser.

Men därefter följer bara en rad trivsamer. Kontrollera gärna färg, bedöm den och försök att utvärdera vad fatens ålder och ursprung kan ha för inverkan.

Titta på karaktären, eller kroppen genom att snurra glaset och betrakta hur whiskyn faller sina tårar på insidan av glaset, långsamt eller snabbt, whiskyns kropp kan avgöras genom blotta ögat.

Doften sedan. Ta Er tid. Näsan kan vara trögstartad, men glöm inte det första som föll Er in. Samtidigt får Vi inte glömma bort att vissa aromer behöver längre tid på sig och andra vill gärna dominera inledningsvis men faller sedan tillbaka.

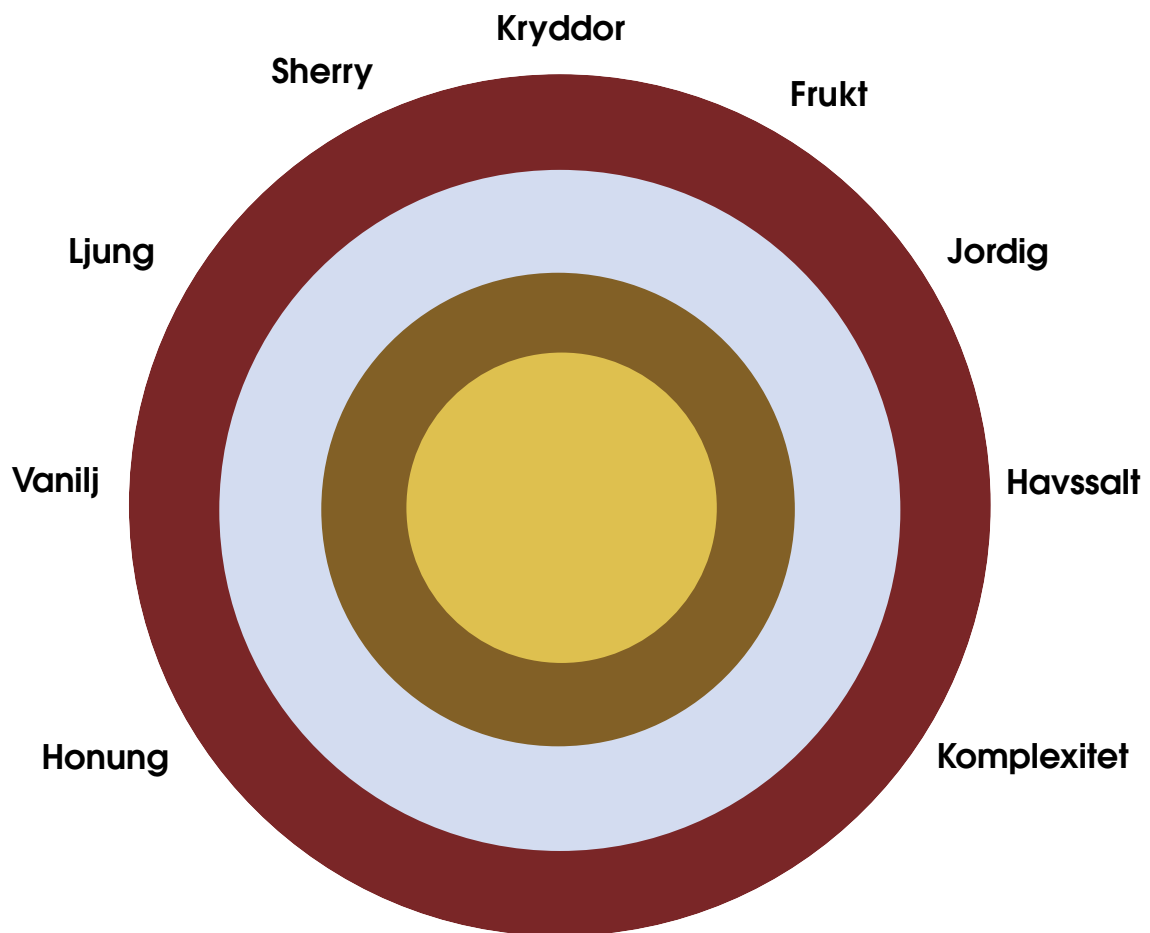
Tillsätt några droppar vatten. Det sänker alkoholhalten och gör därmed att det blir lättare att smaka med hela munnen. Även doften förändras med vatten, så prova gärna igen med näsan intill glaskanten.

Ta sedan en klunk och luta Er tillbaka. Njut, samlas sedan för att reda ut vad Ni har upplevt.

OBSERVERA!

Det finns inget rätt eller fel. Den doft eller den smak som Ni upplever är korrekt, även om någon förstasigpåare, exempelvis undertecknad yrar om något annat.

Rita pilar och pricka in
Er upplevelse
av smak och doft.



Glendronach Original 12 år

Producent: Allied Distillers Limited

Ett av Skottlands äldsta destillerier ligger i dalen där det växer björnbär – The Valley of the Brambles, gaeliska Glendronach. Dalen och destilleriet ligger beläget nordväst om Aberdeen och tillhör därmed distriktet Highland.

Man har behållit den öppna kolelden under kopparpannan eftersom whiskyn skulle berövas sin själ om den byttes ut mot modernare metoder. Denna själ är utomordentligt omhändertagen, dess smak och doft letar sig till de gamla lagerhusen där väl utvalda ekfat tillåter Glendronach mogna i ro och frid. Glendronach Original är en Singel Malt Whisky som under tolv år fått dra till sig nyanser från sherryfat, toner av russin och choklad, varefter man flyttat över whiskyn till amerikanska bourbonfat för att ge whiskyn en sinnrik finish. Resultatet är en fyllig kropp, smak av malt, honung och frukt.



Teknisk information

<i>Region:</i>	Östra Högländerna
<i>Övrigt framställning:</i>	Lagring: Minimum 12 år i Oloroso sherryfat, sedan åtminstone 6 månader i färska bourbonfat. Destilleriet är ett av Skottlands äldsta och har fortfarande kvar sin öppna eld under pannorna.
<i>Alkoholhalt:</i>	40 ABV
<i>Smakbeskrivning:</i>	En elegant whisky som fyller näsan med sherry, ton av choklad och torkad frukt. Behaglig eftersmak med nöt och krämig karaktär.
<i>Serveringsförslag:</i>	Med vatten.
<i>Övrigt:</i>	Detta är en smakrik whisky som verkligen växer med lite vanligt vatten. Vatten väcker den del av smakerna som härrör från sherrylagringen och skapar en whisky med bredare smakspektra och djupare resonans. Obs! Viktigt att blanda denna maltwhisky med lite vatten, detta beroende på att de unga amerikanska faten gör whiskyn ung. Med vatten utvecklas Glendronach i hela sin blommighet och den äldre sherryfatlagringen framträder tydligt.

Laphroaig 10 år

Producent: Allied Distillers Limited

Laphroaig är tveklöst en av de mest smakrika whiskysorter som existerar. När glaset närmar sig näsan och man blundar finner man sig förflyttad till en stormig kust med tjärade tåg och saltindränkta brygggor. Få whiskysorter har denna förmåga att lyfta ut smaker och dofter. Vattnet som används är präglat av Islays torvheadar, ett exceptionellt mjukt vatten som bidrar till personligheten.

På destilleriet mälta man fortfarande sin egen malt något som är mycket ovanligt idag och definitivt bidrar till kvalitet. Laphroaigs lagerhus malt och ligger helt nära stranden och även vid relativt liten vind slår havet upp mot fasaden. Laphroaig är karakteristisk i sin rökiga, nästan brända ton, fyllig i smaken och lång i hållande eftersmak. Några droppar vatten dämpar explosiviteten i gommen och fyller den istället med stillsammare nyanser av vanilj, torv och frukt från de färska ekfatet. En av Skottlands mest eftertraktade Single Malt Whiskies. Idag har Du möjlighet att smaka en lång whiskytradition från ön Islay.



Teknisk information

<i>Region:</i>	Islay
<i>Lagring:</i>	Laphroaig YO använder uteslutande first fill Bourboncasks
<i>Övrigt framställning:</i>	Laphroaig använder delvis egen-tillverkad malt som torkats med torv.
<i>Alkoholhalt:</i>	40 ABV
<i>Serveringsförslag:</i>	Använd gärna några droppar vatten i din maltwhisky.
<i>Övrigt:</i>	Våga prova Laphroaig tillsammans med lagrad ost.

Scapa 14 år

Producent: Allied Distillers Limited

Ett av Skottlands nordligast belägna destillerier speglar sig i det berömda Scapa flow på Orkneyöarna – Scapa Distillery. Naturskönt som få låter det oss år efter år få smaka på en Single Malt Whisky med egensinnig och länge uppskattad fyllighet. Den ton av torr torv som återfinns i Scapa 14 år torde komma ifrån vattnet då malten inte röks alls. Whiskyn lagras på amerikanska ekfat, vilka låter honung och hav giftas i en angenäm kombination som sällan hittas i whisky tillverkad på någon av öarna i Skottland.



Teknisk information

- Region:* Norra Högländerna
- Lagring:* Minst 14 år på bourbonfat.
- Övrigt framställning:* Denna unika maltwhisky använder som ett utav endast två destillierier en så kallad Lomondpanna. Denna destillationspanna förenar det bästa av pot still och kolonnpannan. Spriten blir egenartad och mycket smakrik.
- Alkoholhalt:* 40 ABV
- Smakbeskrivning:* Scapa 14 år är fylld av frukt, honung och ljung i doften, där återfinns även en speciell krydda från torv, men ej rök eller tjära. Karaktären är omfattande och fyllig, vanilj och fat. Eftersmaken är lång och frisk, med inslag av citrus.
- Serveringsförslag:* Drick den som den är, kan även blandas med vatten.
- Övrigt:* Scapa har under lång tid varit lagd i så kallad malpåse, med andra ord har endast ett fåtal literar whisky tillverkas de senaste åren, men nu har en genomgående renowing genomförts. Den unika lomondpannan står kvar och kokar den egenartade spriten.

Tormore 12 år

Producent: Allied Distillers Limited

Det är inte alldeles känt att det i floden Spey, själva pulsådern i whiskyvärlden, frodas musslor – musslor som kräver det allra renaste vattnet, men som numera bara växer i den övre delen av floden. Vissa av dessa musslor bär t o m frukt i form av pärlor. Från dessa klaraste vattendrag hämtar Tormore sitt vatten för whiskytillverkning. Källan är döpt till Loch an oir (Guldsjön) och bidrar till Tormore Single Malt Whisky med elegans och självförtroende. I doften finner man Speysides förnämliga maltkaraktär, ljung och friskhet. I smaken gläds man över en ton av mandel och citrus och med ungdomligt mod finner man en behaglig torrhet i avslutningen.



Teknisk information

- Region:* Speyside
- Lagring:* Minimum 12 år
- Övrigt framställning:* Pot Stills pannorna på Tormore har en speciell form på sin så kallade svannacke, kopparröret som för ångarna mot kondensatorn. På Tormore är dessa konstruerade så att spriten skall få en särskild elegans och att de tunga alkoholerna ej ska följa med vidare i processen.
- Alkoholhalt:* 40 ABV
- Smakbeskrivning:* I näsan framträder en elegant maltsötma med inslag av vanilj. I smaken kan man finna mandel och ek. Eftersmaken är tydlig och varm, elagens och balans är framträdande i Tormore 12 år.
- Serveringsförslag:* Använd gärna några droppar vatten i din maltwhisky.
- Övrigt:* Förutom sina speciellt utformade pannor har man på Tormore tillgång till ett av Speysides allra mest enastående vatten. En källa vars namn på gaeliska betyder guldsjön förser destilleriet med vatten av högsta kvalitet och tillförlitlighet. Vattnet har en sådan kvalitet att det faktiskt frodas sötvattenmusslor i dess flöde, dessa musslor kräver det allra renaste vatten.